

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Rundskriv

Kommunene
Private grunnskoler
KS

Nr.
F-15-07

Vår ref
200602322

Dato
16.08.07

Informasjon om endringer i opplæringen i faget Kristendoms-, religions- og livssynskunnskap og om rett til fritak fra opplæring i skoleåret 2007/2008

Innledning

Kristendoms-, religions- og livssynskunnskap (KRL) har vært et fag i grunnskolen siden 1997.

En gruppe foreldre, har sammen med Human-etisk forbund (HEF), ført rettssaker mot Staten på grunn av fritaksordningen. Staten har fått medhold i norske domstoler, men foreldrene og HEF har brakt saken inn for FNs menneskerettighetskomite og Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD). Foreldrene har vunnet frem overfor begge disse organene, og KRL-faget ble endret i 2005 på grunn av uttalelsene fra FN-komiteen.

EMD har i dom av 29. juni 2007 funnet at KRL-faget, slik det var etter ordningen fra 1997, ikke i tilstrekkelig grad tar hensyn til foreldrenes religiøse og filosofiske overbevisning. Norge har dermed krenket den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen, første tilleggsprotokoll art. 2 (EMK), som lyder: *Ingen skal bli nektet retten til utdanning. Funksjoner staten påtar seg i utdanning og undervisning, skal den utøve med respekt for foreldres rett til å sikre slik utdanning og undervisning i samsvar med deres egen religiøse og filosofiske overbevisning.* Domstolen har vurdert faget slik det var fastsatt i læreplanen av 1997 og det rettslige rammeverket rundt faget slik det fremkom i formålsbestemmelsen for grunnopplæringen og lovbestemmelsen om faget og fritaksordningen, jf. opplæringsloven §§ 1-2 og 2-4.

Norge er som stat bundet av EMK, og denne er inkorporert i norsk rett. Ved motstrid skal EMK gå foran bestemmelser i annen norsk lovgivning.

For å sikre at KRL-faget er i overensstemmelse med EMK, og for å skape ro rundt

opplæringen i KRL-faget allerede fra skolestart høsten 2007, bes skolene iverksette tiltakene som omtales i dette rundskrivet.

Innholdet i dommen

Domstolen har funnet at KRL-faget krenker menneskerettighetene, slik disse er fastlagt i EMK.

De overordnede formål med KRL-faget er i overensstemmelse med prinsippene om pluralisme og objektivitet i EMK. Dommen fastslår at det faktum at kunnskap om kristendommen utgjør en større del av pensum enn andre religioner og filosofier ikke i seg selv er i strid med prinsippet om pluralisme og objektivitet.

EMD finner imidlertid at det er kvalitative forskjeller i undervisningen i kristendom i forhold til de andre delene av faget, og mener derfor at det er uklart hvordan fagets formål: Å fremme forståelse, respekt og dialog, kan nås. På denne bakgrunn konkluderer domstolen med at kristendomsэлеmentene i faget er i strid med EMK. De forhold som er tatt opp her er ikke endret siden 1997 og gjelder derfor fortsatt for faget slik det er i dag.

EMD vurderer om faget likevel kan aksepteres under henvisning til muligheten for delvis fritak, og konkluderer med at de fritaksordningene en hadde i 1997 ikke var forenlig med EMK. Kunnskapsdepartementet kommer nedenfor nærmere tilbake til hvilke implikasjoner dette har for opplæringen i faget, herunder fritaksordningen.

Bestemmelsen om opplæring i KRL-faget

Opplæringsloven § 2-4 lyder:

- ”§ 2-4. Undervisninga i faget kristendoms-, religions- og livssynskunnskap
Undervisninga i kristendoms-, religions- og livssynskunnskap skal*
- gi grundig kjennskap til Bibelen og kristendommen som kulturarv*
 - gi grundig kjennskap til evangelisk-luthersk kristendomsforståing og ulike kristne kyrkjesamfunn*
 - gi kjennskap til andre verdsreligionar og livssyn*
 - gi kjennskap til etiske og filosofiske emne*
 - fremje forståing og respekt for kristne og humanistiske verdjar*
 - fremje forståing, respekt og evne til dialog mellom menneske med ulik oppfatning av trudoms- og livssynsspørsmål.*

Kristendoms-, religions- og livssynskunnskap er eit ordinært skolefag som normalt skal samle alle elevar. Undervisninga i faget skal ikkje vere forkynnande.

Den som skal undervise i kristendoms-, religions- og livssynskunnskap, skal presentere kristendommen, dei ulike verdsreligionar og livssyn ut frå deira eigenart. Dei same pedagogiske prinsippa skal leggjast til grunn for undervisninga i dei ulike emna.”

Denne bestemmelsen og læreplanen må nå tolkes i lys av dommen fra EMD. Opplæringen i faget skal ikke være forkynnende. Det vil si at opplæringen ikke skal gi rom for religionsutøvelse, men skal kun gi kunnskap om tro, religioner og livssyn. Dommen legger til grunn at religionene og livssynene må presenteres som kvalitativt likeverdige. Det vil fortsatt være adgang til å gi opplæring i tråd med læreplanens ulike omfang av mål innenfor de forskjellige religioner og livssyn. Dette innebærer at lovbestemmelsens skille mellom *kjennskap* og *grundig kjennskap* må forstås som forskjell i *kvantitet*, ikke *kvalitet*. Det vil si at

opplæringen skal skje på samme nøytrale og objektive måte, og at det skal fremmes samme respekt og forståelse for alle religioner og livssyn.

Dommen omtaler også deltagelse i religiøse aktiviteter (bønn, salmesang, gudstjenester og lignende) og uttrykker bekymring, spesielt for de yngste elevene. Departementet ber derfor skolene være spesielt aktsomme overfor de laveste klassetrinnene. Departementet gjør uttrykkelig oppmerksom på at skolegudstjenester ikke er en del av KRL-faget.

Fritak fra aktiviteter m.m. i opplæringen

Departementet minner om at den enkelte etter opplæringsloven § 2-3a har rett til fritak fra aktiviteter som han eller hun oppfatter som støtende eller krenkende ut fra egen religion eller eget livssyn, i tillegg til aktiviteter som blir oppfattet som religionsutøvelse eller tilslutning til annet livssyn. Dette er en generell regel som gjelder i forhold til opplæringen i alle fag, herunder opplæringen i KRL-faget. I andre ledd i § 2-3a er det presisert at det ikke kan kreves fritak fra kunnskapsinnholdet i de ulike målene i læreplanen. På bakgrunn av dommen i EMD er det viktig at retten til fritak, særlig fra kristendomsэлеmentene i faget, praktiseres med stor romslighet. Skolene må være særdeles tilbakeholdne med å overprøve foreldrenes meldinger om fritak.

Foreldrene, eller den enkelte elev, hvis han eller hun er over 15 år, gir skriftlig melding om fritak. Det er ikke nødvendig å grunngi melding om fritak. Dersom skolen i et konkret tilfelle kommer til at det ikke kan gis fritak, kommer saksbehandlingsreglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven til anvendelse. Skolen må da gi en begrunnelse for hvorfor det ikke kan gis fritak, jf. forvaltningsloven §§ 24 og 25. Departementet er klageinstans for enkeltvedtak etter bestemmelsen. Denne avgjørelsesmyndigheten er delegert til Fylkesmannen.

Skolen har ansvar for å sørge for at fritak blir gjennomført når det er meldt om fritak, jf. § 2-3a tredje ledd. Videre skal skolen legge til rette for tilpasset opplæring innenfor læreplanen. For å sikre at retten til fritak blir reell og effektiv, må skolene i god tid ha detaljerte undervisningsplaner tilgjengelige for foreldrene.

Departementet minner også om § 2-3a fjerde ledd, der det fremgår at skoleeieren årlig skal informere elevene og foreldrene til elever under 15 år om reglene for fritak.

Informasjon om dommen til skole, foreldre og elever

Det er avgjørende at informasjon om oppfølging av dommen når ut til skolene for å sikre at menneskerettighetene blir fulgt i opplæringen i KRL-faget. Departementet ber derfor kommunen om å gi god informasjon til skolene om dommen, og at bestemmelsen om KRL-faget i § 2-4 og Læreplanen må tolkes i lys av dommen.

Dommen understreker at grundig informasjon er viktig for at retten til fritak skal fungere i praksis. Vi ber derfor kommunene om å sikre at den enkelte skole gir god informasjon til foreldrene og elevene om dommen og hvordan denne skal følges opp.

Videre arbeid med KRL-faget

Departementet vil følge opp dommen gjennom å legge frem forslag om endringer i lovbestemmelsene og Læreplan for faget. Forslag til endringer vil bli sendt på høring slik at de kan gjelde fra skoleåret 2008 – 2009.

Forslag om endret formålsbestemmelse for grunnskole og videregående opplæring

Et forslag om endringer i formålsbestemmelsen for grunnopplæringen er ute på alminnelig høring, med sikte på at det skal fremmes et forslag i en odelstingsproposisjon om endring av bestemmelsen våren 2008. Høringsfristen er 1. november 2007.

Med hilsen

Johan Raaum (e.f.)
ekspedisjonssjef

Kjersti Flåthen
avdelingsdirektør

Kopi:
Grunnskolene
Universitet og høyskoler
Fylkesmennene
Utdanningsdirektoratet
Foreldreutvalget for grunnskolen